

Για ένα νέο κοινωνικό κράτος

Για μια κοινωνία ισχυρή. Για μια ισχυρή Ελλάδα

Η κρίση της παραδοσιακής βιομηχανίας, ο μεγάλος τεχνολογικός και οικονομικός μετασχηματισμός του σύγχρονου καπιταλισμού, η διεθνοποίηση των οικονομιών και η συνακόλουθη μειωμένη αποτελεσματικότητα των εθνικών μέσων παρέμβασης καθώς και η εξασθένηση του συλλογικού «εμείς» των λαϊκών στρωμάτων έχουν θέσει σε σκληρή δοκιμασία όλη τη μεταπολεμική οικονομική και κοινωνική πολιτική της αριστεράς. Η ιδέα ότι η οικονομική πρόοδος συνεπάγεται λίγο ως πολύ αυτόματα την κοινωνική δικαιοσύνη, γαλούχησε γενιές ανθρώπων και βρήκε την εναργέστερη υλοποίησή της στο Κράτος Πρόνοιας. Σήμερα έχει χάσει όμως την παλαιά της πειστικότητα. Παρά τη συνεχιζόμενη επέκταση των οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το Κράτος Πρόνοιας βρίσκεται σε κρίση.

Η εξίσωση κοινωνική δικαιοσύνη = οικονομική πρόοδος αποτέλεσε επί δεκαετίες το ισχυρότερο επιχείρημα της σοσιαλιστικής αριστεράς και της επέτρεψε να ταυτίσει πειστικά τη δική της πολιτική και κοινωνική προοπτική με τη προοπτική και το συμφέρον στρωμάτων που δεν ασπάζονται τις θέσεις της και να διευρύνει κατά πολύ την εκλογική της απήχηση. Το τέλος αυτής της εξίσωσης άφησε τον προοδευτικό «χώρο» χωρίς σαφές και διακριτό κοινωνικό και ιδεολογικό «στίγμα». Στο τελευταίο τέταρτο του εικοστού αιώνα η οικονομική-κοινωνική πολιτική των αριστερών κομμάτων δεν πείθει ούτε τα στερημένα οικονομικά και μορφωτικά στρώματα, φυσικούς αποδέκτες του αριστερού πολιτικού λόγου, ούτε όμως τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες. Η βαθιά κρίση χρηματοδότησης και αποτελεσματικότητας του κοινωνικού κράτους, κράτος για το οποίο η αριστερά υπήρξε επί πολύ περήφανη, είναι η σημαντικότερη εκδήλωση ότι οι παραδοσιακές οικονομικές και κοινωνικές επιλογές της είναι πια ανεπαρκείς. Η απουσία μιας αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής, ευκρινώς διακριτής από εκείνη των συντηρητικών δυνάμεων δημιουργεί την αίσθηση του πολιτικού και ιδεολογικού κενού. Η αριστερά χάνει έτσι όχι μόνο την ιστορική ταυτότητα και την «αρετή» της, αυτό που κοινωνικά και ηθικά δικαίωνε το πολιτικό της ρόλο, αλλά και την εκλογική αποτελεσματικότητά της. Όπως ακριβώς στο μεσοπόλεμο η αναποτελεσματικότητα

Πρόβλεψε να βρούμε νέες δρομολογίες

των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών των σοσιαλδημοκρατών συνέβαλε εξ αντικειμένου στην ανάπτυξη του εθνικισμού έτσι και σήμερα η ίδια αναποτελεσματικότητα «ευνοεί» άθελά της τις λογικές εθνικής αναδίπλωσης και τις εθνικιστικού και τοπικιστικού χαρακτήρα αντιδράσεις.

Ο πρώτος άξονας αναζήτησης είναι - γιατί μπορεί να είναι μια αριστερή σοσιαλιστική χώρα. Το θέμα αυτό διατρέχει μια σειρά από κείμενα τόσο για την κοινωνική όσο και για την οικονομική αριστερά

τα κείμενα Βάρου

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια οικοδόμησης κοινωνικού κράτους στην Ελλάδα συμπίπτει με την άνοδο του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην εξουσία. Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή πραγματοποιήθηκε σε μία περίοδο ιδιαίτερα δυσμενή. Η δεκαετία του 1980 είναι, σε όλη την Ευρώπη, περίοδος οικονομικής κρίσης και εξασθένησης των θεσμών του κράτους πρόνοιας. Η δυσμενής αυτή συγκυρία υπογραμμίζει τις εγγενείς δυσκολίες που συνόδευαν το εγχείρημα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. το οποίο κινήθηκε κυριολεκτικά «ενάντια στο ρεύμα». Υπογραμμίζει επίσης τις ιστορικές ευθύνες της ελληνικής συντηρητικής παράταξης που, δέσμια της ταξικής και πελατειακής της λογικής και του αντιδημοκρατικού μετεμφυλιακού πολιτικού πλαισίου που η ίδια δημιούργησε, έχασε τη μεγάλη ευκαιρία να διαμορφώσει - στις ευνοϊκότερες συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης της προδικτατορικής περιόδου - αξιόπιστους θεσμούς κοινωνικής πολιτικής. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κλήθηκε μεταδικτατορικά να «ξεχρεώσει» και τη μακρόχρονη κοινωνική αναλγησία της ελληνικής δεξιάς και να «εφεύρει» μορφές αποτελεσματικής κοινωνικής προστασίας. Όλα αυτά σε μία εποχή, όπου η αδράνεια της συντηρητικής παράταξης να προσαρμόσει την οικονομική πολιτική στα νέα δεδομένα των πετρελαϊκών κρίσεων είχε ήδη οδηγήσει σε μακροοικονομικές ανισορροπίες. Αυτή η δυσμενής οικονομική συγκυρία και η υιοθέτηση της λογικής των πελατειακών διανεμητικών πρακτικών της Δεξιάς - το κόστος των οποίων η οικονομική ύφεση καθιστούσε δυσβάστακτο - υπονόμισαν καίρια τις κοινωνικές φιλοδοξίες του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Η οικοδόμηση του «δημοκρατικού» πελατειακού δικτύου σπατάλησε τους περιορισμένους χρηματοδοτικούς πόρους και υπέσκαψε τα θεμέλια μιας ορθολογικής κοινωνικής πολιτικής. Και βεβαίως συνέβαλε - όπως άλλωστε κάθε πελατειακή συναλλακτική λογική - στην αποδιοργάνωση του ηθικού και αξιακού ιστού της κοινωνίας καθιστώντας ασαφή τη διάκριση ανάμεσα στο δικαίωμα και το προνόμιο, ανάμεσα στο νόμιμο και το μη νόμιμο, ανάμεσα στο κοινωνικά αποδεκτό και το κοινωνικά επιλήψιμο. Το κράτος παροχών τερπίλισε το κοινωνικό κράτος.

Ο δεύτερος άξονας προβληματισμού είναι - γιατί είναι μια αριστερή σοσιαλιστική χώρα. Το θέμα αυτό διατρέχει μια σειρά από κείμενα τόσο για την κοινωνική όσο και για την οικονομική αριστερά. Ο δημοκρατικός άξονας με το ΠΑΣΟΚ δεν μπόρεσε να ξεπεράσει τη συντηρητική αριστερή λογική του Βάρου

X

Ένα σύγχρονο ελληνικό σοσιαλιστικό κόμμα δεν έχει λόγο ύπαρξης χωρίς μία κοινωνική πολιτική ικανή να περιορίσει τις κοινωνικές ανισότητες που η οικονομική ανάπτυξη παράγει. Η προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στη διεθνή αγορά, οι μεγάλες τεχνολογικές και οικονομικές μεταλλαγές του καπιταλισμού δημιουργούν νέες κοινωνικές διαφορές, διευρύνουν υπάρχουσες, ενισχύουν συντεχνιακές συμπεριφορές, ωθούν στο κοινωνικό περιθώριο σημαντικά τμήματα του πληθυσμού. Η εμφάνιση νέων μορφών φτώχειας και κοινωνικής αποξένωσης, πολύ πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμων από τις μορφές του παρελθόντος, εγκαλεί τα προοδευτικά κόμματα. Όπως και η δημιουργία νέων κέντρων εξουσίας, νέων μορφών εκμετάλλευσης θέτει σε αμφισβήτηση τη πολιτική τους φερεγγυότητα. Ο εκσυγχρονισμός χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη, χωρίς δηλαδή παρέμβαση στις κοινωνικές λειτουργίες, ώστε να περιορισθούν ανισότητα, εκμετάλλευση, κατάχρηση εξουσιών, χωρίς αντιμετώπιση των σύγχρονων εκφάνσεων της κοινωνικής αδικίας περιορίζεται σε μια βελτίωση τεχνικών διοίκησης και οργανωτικών δομών. Δεν είναι εκσυγχρονισμός. Ο στόχος όμως της κοινωνικής δικαιοσύνης δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς ένα αποτελεσματικό κράτος, μια ικανή δημόσια διοίκηση, μια ανταγωνιστική οικονομία. Ένα σύγχρονο σοσιαλιστικό κόμμα πρέπει και να απαντήσει τόσο στα πιεστικά αιτήματα ανανέωσης των δομών και λειτουργιών μιας κοινωνίας όσο και να ανταποκριθεί στο πάντα επίκαιρο αίτημα της κοινωνικής προστασίας των όσων έχουν ανάγκη. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. καλείται να επιτύχει σήμερα μία δύσκολη αλλά αναγκαία σύνθεση: να συγκεράσει το αίτημα του εκσυγχρονισμού με το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης, την οικονομική ανάπτυξη με την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού Κοινωνικού Ιστού Ασφάλειας. Καλείται να προχωρήσει προς τον κοινωνικό εκσυγχρονισμό. Οφείλει γι' αυτό να συγκρουστεί με όψεις της δικής του πολιτικής παράδοσης και κουλτούρας, τις πελατειακές συμπεριφορές, το φόβο του «πολιτικού κόστους», τη μικροκομματική χρήση των θεσμών, την αδυναμία ανάληψης σημαντικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Οφείλει όμως επίσης να εμπνευστεί από τις καλύτερες όψεις της δικής του παράδοσης και, ειδικότερα, να διατηρήσει και να εδραιώσει τους δεσμούς του με τα λαϊκά στρώματα, να εκφράσει το αίτημά τους για μια καλύτερη θέση στην κοινωνία, για ένα αναβαθμισμένο, πιο αποδοτικό και πιο

Ο τρίτος αξονας προβληματισμού είναι ο εκσυγχρονισμός, ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός, η εξορθρόωση των ελλειψών για οικονομική ανάπτυξη, διαδραστικότητα μέσω της ανάπτυξης και κοινωνική δικαιοσύνη από την αλλη. Ένα σύνθημα που χαρακτηρίζει αυτή την αναζήτηση είναι:

ανθρώπινο σύστημα κοινωνικής προστασίας. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. οφείλει να ενισχύσει το λαϊκό του πρόσωπο και να καταπολεμήσει επιτέλους το λαϊκιστικό πειρασμό.

Το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα έχει φθάσει σήμερα σε αδιέξοδο. Χωρίς χρηματοδοτικούς πόρους και δέσμιο ανορθολογικών ρυθμίσεων προσφέρει χαμηλού επιπέδου υπηρεσίες και αμφισβητείται από όλους. Το όλο σύστημα κοινωνικής προστασίας έχει ανάγκη μιας συνολικής και ριζοσπαστικής μεταρρύθμισης για να επιβιώσει και να παίξει το ρόλο του. Η Ελλάδα έχει ανάγκη να διαμορφώσει ένα νέο κοινωνικό κράτος, πιο ολοκληρωμένο, πιο αποδοτικό και πιο ευέλικτο. Το νέο κοινωνικό κράτος πρέπει να στηριχθεί σε μία νέα σύλληψη της κοινωνικής πολιτικής και της κοινωνικής προστασίας που θα αντιμετωπίσει - αποδεδειγμένη από την πελατειακή ανταλλαγή - τις πραγματικές και νέες κοινωνικές ανάγκες με δίκαιο και αποτελεσματικό τρόπο.

Το νέο κοινωνικό κράτος πρέπει να αντιμετωπίσει οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, οι οποίες δημιούργησαν και δημιουργούν ένα νέο περιβάλλον αλλά και νέα προβλήματα για όλο περισσότερο τμήματα της κοινωνίας μας, όλο και περισσότερους πολίτες.

Επιγραμματικά μπορούν να σημειωθούν:

- Η δραματική δημογραφική εξέλιξη στην επόμενη 15ετία με αύξηση του ποσοστού ατόμων 3ης και 4ης ηλικίας και μείωση εκείνων που θεωρούνται ενεργές ηλικίες. Η συνεχιζόμενη χαμηλή γεννητικότητα.
- Η όλο και μεγαλύτερη χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών ή της τοπικής κοινωνικής αλληλεγγύης (κοινότητα, γειτονιά) που αποτελούσαν παραδοσιακά στην ελληνική κοινωνία αντίβαρα στην ελλείπουσα κοινωνική πολιτική. Συγχρόνως όμως και νέα φαινόμενα κοινωνικής αποξένωσης ή κοινωνικού αποκλεισμού.
- Η διαρθρωτική ανεργία, η αδυναμία επανένταξης ανέργων στον παραγωγικό ιστό.

- Η παιδεία που όλο και λιγότερο ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αλλά και στις επερχόμενες ανάγκες, διευρύνει κοινωνικές διαφορές και δημιουργεί ανέργους.
- Οι ελλείπουσες πολιτικές για τις χρήσεις γης, την πολεοδομία, τους δημόσιους χώρους και τη ζωή στις πόλεις που βαθαίνουν κοινωνικές ανισότητες.
- Οι νέας μορφής ταξικές ανισότητες που δεν έχουν ως κύριο γνώρισμα το οικονομικό υπόβαθρο αλλά την ποιότητα ζωής, την πολιτιστική ταυτότητα, την επικοινωνιακή σχέση και ικανότητα.

Μπορούν να αναφερθούν ακόμη:

- Πολίτες αδύναμοι ως καταναλωτές να κρίνουν και να διακρίνουν ποιότητα προσφερομένων αγαθών.
- Ναρκωτικά και εγκληματικότητα σε έξαρση.
- Το μεταναστευτικό ρεύμα είτε ομογενών είτε αλλοδαπών από Βαλκάνια και Ανατολικές χώρες. Κάθε κατηγορία ακολουθείται από τα δικά της προβλήματα ένταξης, διαβίωσης, απασχόλησης αλλά και κοινωνικού αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία.

Η απαρίθμηση αυτή δείχνει ότι η κοινωνική πολιτική δεν μπορεί να περιορισθεί σήμερα στον παραδοσιακό στόχο της βοήθειας προς αναξιοπαθούντες και το κοινωνικό κράτος να είναι ένα κράτος που αρκείται να περιορίζει τη δυστυχία. Το νέο Κοινωνικό Κράτος πρέπει να έχει ένα πολύ ευρύτερο στόχο τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας περισσότερο δίκαιης, περισσότερο συνεκτικής, περισσότερο αλληλέγγυας. Αυτός ο στόχος πρέπει να αποτελεί τη βάση κάθε επί μέρους πολιτικής και να οδηγεί σε παρεμβάσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

*Τελευταίο μείγμα Δέμα είναι η ισχυρή κοινωνία
και η ισχυρή Ελλάδα. Παιδί*

Η σημερινή ελληνική κοινωνία αισθάνεται παγιδευμένη. Οι πολίτες, οι νέοι ασφυκτιούν. Αισθάνονται ότι έχουν προσόντα και ικανότητες. Αισθάνονται ότι μπορούν να αναλάβουν ευθύνες, πρωτοβουλίες, να δημιουργήσουν. Διαπιστώνουν όμως ότι δεν έχουν τη δυνατότητα. Οι πολιτικές πρακτικές έχουν δημιουργήσει κανόνες, έχουν ενισχύσει συντεχνίες, έχουν κατοχυρώσει προνόμια με τέτοιο τρόπο

ώστε το σύστημα που ζούμε είναι κλειστό, με παγιωποιημένους κανόνες λειτουργίας, χωρίς κινητικότητα. Αντί για καταιγισμό ευκαιριών η κριτική και ελεύθερη προσπάθεια συναντά καταιγισμό δεσμεύσεων. Συνέπεια είναι η στάση αποστασιοποίησης και εγωκεντρισμού.

Ό,τι δημιουργήσαμε εμείς, μπορούμε εμείς να το μεταβάλουμε. Αν θέλουμε να διευρύνουμε τη δυνατότητα επηρεασμού και ελέγχου των αποφάσεων που μας αφορούν, να περιορίσουμε εξουσίες είτε δημοσίων είτε ιδιωτικών μηχανισμών, να εξασφαλίσουμε περισσότερη διαφάνεια για τις συνθήκες ζωής μας και να βελτιώσουμε το βιούμενο περιβάλλον μας, πρέπει να ισχυροποιήσουμε την κοινωνία. Μόνο έτσι θα εξασφαλίσουμε μια κοινωνία με περισσότερη δικαιοσύνη, συνοχή και αλληλεγγύη, περισσότερη συμμετοχή και πρωτοβουλίες των πολιτών, ελευθερίες και δυνατότητες για το άτομο, μια ισχυρή κοινωνία.

Μόνο μια ισχυρή κοινωνία μπορεί να εξασφαλίσει

και έτσι συνοχή και αλληλεγγύη

Η Ελλάδα ως μικρή χώρα στην ευρωπαϊκή περιφέρεια με περιορισμένη πρόσβαση στις αναπτυσσόμενες αγορές και μικρή εμβέλεια στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης αποτελεί παράγοντα που παίζει όλο και μικρότερο ρόλο στις εξελίξεις στην Ευρώπη και την περιοχή της. Η αλλαγή των πολιτικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη, η προσπάθεια των δυτικοευρωπαϊκών χωρών να ελέγξουν τις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή με βοήθεια της Τουρκίας, η όλο και πιο στενή σύγκλιση των ανεπτυγμένων χωρών του Βορρά στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μερικές από τις αιτίες που επηρέασαν αρνητικά τη θέση μας. Συνέβαλαν όμως και οι χρόνιες μακροοικονομικές ανισορροπίες μας. Η πορεία αυτή δεν αποτελεί μοίρα μας. Μπορούμε να αποκτήσουμε λόγο.

Υπάρχουν πολλοί που πιστεύουν ότι για να αποκτήσουμε λόγο χρειάζεται η επιστροφή σε μια πιο παραδοσιακή και εθνική αντιμετώπιση των διεθνών σχέσεων. Η αποστροφή προς την Ευρώπη και η «ελληνοκεντρική» αναδίπλωση δεν αποτελούν όμως διέξοδο. Όταν ένα ιστορικό έθνος βρίσκεται αντιμέτωπο με τη «μιζέρια» της σημερινής κατάστασής του χωρίς ρόλο στη διεθνή σκακιέρα, χωρίς ακτινοβολία τείνει να στραφεί στο ένδοξό του παρελθόν. Η εθνικιστική ρητορεία υποκαθιστά την έλλειψη κύρους και συγκαλύπτει την αδυναμία στο διεθνή οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό στίβο. Η προοπτική της χώρας δεν βρίσκεται

όμως ούτε στην στροφή προς τα πίσω ούτε στη συνέχιση μιας πολιτικής που έχει αποδειχθεί αδιέξοδη. Η μόνη πραγματική εθνική πολιτική σήμερα είναι εκείνη που θα εξασφαλίσει τη διεθνή παρουσία της χώρας σε όλους τους τομείς, η οποία θα έχει στόχο να καταστήσει την Ελλάδα ισχυρή. Η ισχυρή Ελλάδα θα είναι αποτέλεσμα μιας συντονισμένης πολιτικής σε όλους τους τομείς που θα εξασφαλίσει σταθερότητα στην οικονομία, αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη, κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη, ενεργητική διεθνή παρουσία χάρη στην εσωτερική δυναμική της οικονομίας και της κοινωνίας μας, χάρη στην ισχυρή κοινωνία της.

Το συμπέρασμα

Νέο κοινωνικό κράτος, / κοινωνία ισχυρή, / ισχυρή Ελλάδα / μπορεί και πρέπει να είναι η «κινητοποιητική» παράσταση της εποχής μας για το μέλλον, ο στόχος μας. Στόχος που δεν μπορεί να υλοποιήσει η συντηρητική παράταξη. Μόνο οι προοδευτικές δυνάμεις μπορούν να κερδίσουν το στοίχημα της πραγματοποίησής του. Και μόνον αυτές να το χάσουν.